

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2024, 24(1): 280-289, doi: 10.11616/asbi.1394820

Bâbürlü Devletinde Şehzadelik Müessesesi

The Institution of Principality in the Baburid State

Hami DEMİR¹, Cihan ORUÇ²

Geliş Tarihi (Received): 23.11.2023

Kabul Tarihi (Accepted): 02.03.2024

Yayın Tarihi (Published): 25.03.2024

Öz: Bâbü Şah, 1526 senesinde tesis ettiği devlet ile Kuzey Hindistan'da kalıcı olmayı başardı ve XIX. asrın ortalarına kadar varlığını devam ettiren bir hanedan meydana getirdi. Bâbürlüler, Hindistan'ı merkezi bir idare altında birleştirdi. Birçok idarî ve kültürel değişiklik de onlarla birlikte Hint alt kıtasına yerleşti. Bâbürlüler, bir Hint-İslâm devleti olarak eklektik bir yapı halini alırken, şehzadelik müessesesi de Bâbürlülere özgü bir sistem ile devletin siyasî hayatında önemli bir rol oynadı. Araştırmamızda, Bâbürlü veraset sistemi ve şehzadelik kurumu incelenerek, Bâbürlü siyasî yaşamına tesiri ortaya konulmaya çalışılacaktır. Mansabdâr sistemi ile birlikte Bâbürlü elitlerinin yeniden konumlandırıldığı yapı içerisinde, şehzadelerin Bâbürlü genişlemesine etkisi irdelenecektir. Bu araştırmada Bâbürlü vakayinâmelerine başvurularak, bu mesele hususunda mevcut literatürden istifade edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bâbürlüler, Ekber, Şehzade, Veraset, Saltanat

&

Abstract: Babur Shah established the Baburid State in Northern India in 1526 and created a dynasty that continued to exist until the mid-19th century. While the Baburids united India under a central administration, many administrative and cultural changes also settled in the Indian subcontinent with them. While the Baburids became an eclectic structure as an Indo-Islamic state, the institution of principedom played an important role in the Baburid political life with an open-ended system. In this research, the Baburid inheritance system and the institution of principedom will be examined and its impact on the Baburid political life will be tried to be revealed. The influence of the princes on the Baburid expansion within the structure in which the Baburid elites were repositioned with the mansabdâr system will be examined. In this research, the existing literature on this issue will be benefited from by referring to Baburid chronicles.

Keywords: Baburids, Akbar, Prince, Succession, Reign

Atıf/Cite as: Demir, H., Oruç, C. (2024). Bâbürlü Devletinde Şehzadelik Müessesesi. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(1), 280-289. doi: 10.11616/asbi.1394820

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr., Hami Demir, hamidemirtr@gmail.com. (Sorumlu Yazar)

² Dr., Cihan Oruç, Artvin Çoruh Üniversitesi, coruc@artvin.edu.tr.

1. Giriş

Bâbürlü Devletinde egemenlik anlayışı, geleneksel karizmatik hâkimiyet modeline dayanıyordu. Devlet teorisi, Timur'un soyunu ve İslâm dinini temel alan ilahî meşruiyeti esas alıyordu. Bu egemenlik anlayışı içerisinde Bâbürlü hükümdarları iktidarlarını oğulları ve kardeşleri ile paylaşmak durumunda kaldılar. (Bâbür, 1987: I, 101- 103, II 252; Yüksel, 2021: 41-44). Bâbürlülerin erken devrinde istikrarlı bir veraset modelinin yokluğu, bir hükümdarın ölümünü takiben sıklıkla oğulları ve saltanat mensupları arasında iç mücadeleleri tetikliyordu. Bu yıkıcı taht mücadeleleri, Orta Asya siyasî geleneklerinin Hint alt kıtasındaki bir yansıması idi. Timurluların son devirlerinde meşru hak sahiplerinin sayısının giderek artması, otoritenin ve toprağın bölünmesinin yolunu açmıştı. XV. yüzyılın sonlarında Timurlu mirzalarının iktidar mücadelesi Türkistan'ın kaderini tayin etti. Ortaya çıkan veraset sorunu Osmanlılar, Safevîler, Özbekler ve Bâbürlüler tarafından farklı şekillerde ele alındı. Toprakların oğullar arasında paylaşılması ve de genellikle en büyük şehzadenin taht için tercih edilmesi, bu sistemin doğasında var olan hizipleşmeleri ve çatışmaları teşvik etti.

Geleneksel ülüş sisteminde, en büyük şehzade taht için avantajlı bir konumda bulunuyordu. Bu yapı içerisinde hükümdarın oğulları genç yaşta, genellikle eyaletlerin valileri olarak atandı. Bu görevleri sırasında şehzadelere refakat eden atabegler, onların yetişmesinde ve mevcut veraset usulünün devamında önemli rol oynadılar. Bu gelenek, hükümdarın mirasının ölümünden önce geçici olarak paylaşılması anlamına da geliyordu. Timur'un kendisi de Türk-Moğol geleneklerinin mirasçısıydı ve bu modelde önemli bir değişikliğe gitmedi. Etkili bir mali yönetim meydana getirmek için özellikle İranlılardan istifade etti. Ancak, otokratik İran veya Çin modellerini örnek alan yeni bir Timurlu meşruiyeti yaratmayı denemedi. Timur, soyundan gelenlerin hırslarını bastırabilecek kurumsal yapılar da inşa etmedi. Timurlularda öngörülebilir bir veraset usulü de mevcut değildi. Mirzaların sahip olduğu haklar, isyanlara ve iktidar mücadelelerine yol açtı ve Timurluların parçalanarak yıkılmasına meydan verdi. Ortaya çıkan siyasî çekişmeler neticesinde, XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Maverâünnehir ve Horasan'da birleşik bir Timur devletinden ziyade bölünmüş bir siyasî yapı ortaya çıktı (Kafesoğlu, 2007: 364-366; Dale, 2004: 69-70; İnalçık, 1959: 69-71).

Bâbürlülerin meşruiyet kaynaklarından olan Timur, hükmü altındaki topraklarda idaresini oğulları ve torunları vasıtasıyla devam ettirdi. Ülke, hanedanın ortak malı olarak telakki ediliyordu. Saltanat hususunda eşit haklara sahip olan mirzalar, idaresini üstlendikleri vilayetlerde yarı bağımsız liderler olarak faaliyet yürüttüler. Nitekim, şehzadeler komşu ülkeler ile diplomatik temaslar dahi kurdular. Timurlu Devletinde olduğu gibi Bâbürlülerde de şehzadeler için mirza (emîr-zade) unvanı kullanıldı. Bu unvan, esas itibarıyla Timurlu sülalesinin üyelerini ifade ediyordu. Mirza unvanı, hanedan mensupları ve şehzadelerin adlarının sonunda kullanılırken, diğer soylu kimseler için ismin başında zikredilirdi (Bâbür, II, 1987: 632; Aka, 2000: 109-110; Küçükaşçı, 2010: 480).

Bâbürlüler, Timurlu egemenlik anlayışı üzerine devlet teorisini oturtular. Bâbür Şah, Türk-Moğol geleneklerini sürdürerek hâkimiyeti altındaki toprakların önemli bir bölümünü dört oğlu arasında paylaştırdı. 1530'da tahta geçen Hümâyün, iktidarı kardeşleriyle paylaşmak zorunda kaldı (Ebü'l-Fazl el-Allâmî, 1867: 42-48; Herevî, 1936: 43-45). Hümâyün döneminden itibaren ise devletin hâkimiyet anlayışını Hindistan'ın sosyo-kültürel yapısına göre yenileme ihtiyacı doğdu. Bâbür Şah'ın Kuzey Hindistan'daki kısa saltanatının sonunda tahta geçen oğlu Hümâyün döneminde on beş yıllık bir fetret devri yaşandı. Hümâyün, Safevîlerin desteği ile 1556'da Kuzey Hindistan'da Bâbürlü hakimiyetini yeniden tesis etmeyi başardı. Ayrıca Hümâyün, bir saltanat doktrini meydana getirme fırsatını bulabildi. O, hayata geçirmeye çalıştığı evrensel temelli hâkimiyet anlayışı ile saltanat üyelerini ve tebaasını, kolektif modelin ötesine bir siyasî örgütlenmeye kavuşturmaya çalıştı.³ Ekber Şah'ın şehzadelik müessesesi üzerindeki ıslahatı, Hümâyün'un evrensel hâkimiyet modelinin izlerini taşıyordu. Hümâyün, kardeşleri dahil olmak üzere

³ Hümâyün'un idarî yapıdaki yeniliklerinin esaslı saltanat üyelerini de kapsayan teşkilat şemasına dayanıyordu. O, siyasi örgütlenme yapısını ana elementleri esas alarak teşkil etti. *Ehl-i devlet* (saltanat mensupları, emirler ve askerî elitler), *ehl-i saadet* (ulema, din ve tasavvuf), *ehl-i murat* (müzişyenler, sanat ile meşgul olanlar, zanaatçılar) adlandırdığı şema ile idaresi altındaki halkı bir model içerisinde tanzim etmeye çalıştı (Hândmîr, 1940: 31-36).

saltanat mensuplarının meydan okumalarına karşı bir doktrin oluşturmaya çalıştı. Ekber Şah ise babasının bu yeniliğini, saltanat üyelerinin tahta aday olduğu sistemi yeni bir düzleme oturtarak devam ettirdi.

Söz konusu kolektif hâkimiyet usulü, Ekber Şah'ın iktidarının önemli bir bölümünde de devam etti. Ekber Şah, kardeşi ve en önemli siyasi rakibi Mirza Muhammed Hâkim'in Kabil ve çevresini yönetmesine rıza göstermek zorunda kaldı. Ekber Şah, Mirza Hâkim'in 1585'te ölümünün ardından Bâbürlü Devletini tek elden idare etmeye başladı. O, hükümdarlığının çeyrek asrını Bâbürlü tahtı ve mirası üzerinde hak iddia eden mirzaların başkaldırıları ve hizipleşmeleri ile uğraşarak geçirdi. Ayrıca, oğlu Selim'in isyanıyla da meşgul oldu (Fisher, 2020: 124-125; Ebü'l-Fazl el-Allâmî, II, 1867: 154-158). Selim, 1599-1604 yılları arasında Allahâbad bölgesinde yarı bağımsız bir şekilde idaresini sürdürdü. Ekber Şah, bu atmosferde tahtı tek bir varise bırakacak bir sistem teşkil edilmeye çalıştı. Bâbürlü şehzadelerine mansab ve rütbe vererek mansabdâr hüviyeti ile farklı vilayetlerde idarî görevler üstlenmelerini sağladı (Pelsaert, 1957: 73-75).

Bâbür Şah'tan itibaren Timurlu gelenekleri takip edilerek kolektif hakimiyet geleneği benimsenmişti. Bu geleneğe göre, her şehzade taht için eşit haklara sahip olduğu gibi saltanat ailesinin diğer güçlü isimleri de tahtta hak iddia edebilmekteydi. Ekber Şah ise hayata geçirdiği yeni idarî düsturlar ile birlikte düzenli bir veraset rejimi tasarlamaya çalıştı. Bu açık uçlu veraset usulü, Bâbürlü şehzadelerinin yaşamlarını ve faaliyetlerini şekillendiren merkezi bir dinamizmi ortaya çıkardı (Ebü'l-Fazl el-Allâmî, 1867: (47-56). Ekber Şah'ın idarî islahatlarıyla veraset anlayışı, daha belirginleştirilmiş bir modele dönüştü. Ekber Şah'ın kendi şahsında hükümdarın pozisyonunu ortaya koyarken veraset usulünü de yeniden tanımladı. Güçlendirilen şehzadelik kurumu, daha sistemli bir yapı halini aldı ve idarî nizam bir bütün olarak yeniden şekillendirildi (Fisher, 2020: 217-218).

Bâbürlülerin Hindistan'daki başarısının veçheleri tam manasıyla kavranabilmiş değildir. Bâbürlü Devletinin siyaset kültürünün ve teşkilat yapısının anlaşılması, bu devletin Güney Asya tarihindeki yerini anlamamıza yardımcı olacaktır. Biz bu çalışmayla, Bâbürlü şehzadelik kurumunu farklı yönleriyle ele alarak, Bâbürlülerin tarihi açısından önemine vurgu yapacağız. Ekber Şah'ın idarî sahadaki yenilikleri ile birlikte şekillenen ve belli bir usule kavuşan bu sistemin, birçok farklı topluluğun bulunduğu Hint alt kıtasında, Bâbürlülerin merkezden taşraya uzanan hâkimiyetini tesis etmesindeki rolü üzerinde duracağız. Aynı zamanda, Bâbürlü hükümdarlarının şehzadelik döneminde askerî ve idarî meziyetlerini geliştirmelerine imkân veren bu usulün, devleti siyasi dinamizm bakımından da canlı tuttuğunu ortaya koyacağız.

2. Ekber Şah Döneminde Veraset Usulünün Revize Edilmesi

Ekber Şah döneminde, geleneksel egemenlik teorisi revize edildi. Mevcut teoriye göre, yönetici bir hükümdarın kanını taşıyan her mirza, devletin topraklarının tamamı veya bir kısmı üzerinde hak iddia edebilirdi. Bâbür Şah'ın Kuzey Hindistan'da tesis ettiği devlet için rekabet edeceği yaşayan bir kardeşi yoktu. Ancak Timurlu geleneklerine uygun olarak devletin bir kısmını dört oğlu arasında paylaştırdı. Oğlu Hümâyün, her biri babalarının mirasını talep eden üç erkek kardeşiyle yıllarca rekabet etti. Aynı şekilde Ekber Şah'ın küçük kardeşi Mirza Hâkim'in Kabil'i yönetmesi de eski Timurlu geleneğinin bir kalıntısıydı. Eaton: 2019: 267-269).

Dönemin diğer İslâm imparatorlukları Safevîler ve Osmanlılarda ise, kontrollü ve istikrarlı bir veraset usulü takip ediliyordu. Osmanlı-Safevî modellerinde, XVII. asrın başından itibaren şehzadeler haremle sınırlandırılmıştı. Bu usul, iç hizipleşmeleri önemli ölçüde azaltmıştı. Ancak, şehzadelerin siyasi ve askerî deneyim kazanmasına fırsat tanımıyordu. Bâbürlülerde ise daha serbest ve şiddetli taht mücadelelerine meydan veren ardılık usulü tatbik edildi. "Ya taht ya tabut" deyimini, Bâbürlü veraset anlayışını özetleyen bir ifade idi (Manucci, 1708: 247-249).

Timurlularda olduğu gibi mirzaların rekabetine izin veren normlar, Ekber Şah devrinde değişikliğe uğradı. Ekber Şah, 1585 sonrasında mirzaların statüleri yeniden belirledi. Ekber Şah, oğlu Cihângîr'in (Selim) baskısıyla öne çıkan torunu Hüsrev'in (1587-1622) taht hakkının önüne geçerek, sadece hükümdarın oğullarının tahta geçebileceği bir model meydana getirdi. Bu yeni durum, taht namzedi mirzaların sayısını önemli ölçüde azalttı. Böylece, Ekber Şah'ın kendi ardılı olarak yalnızca Cihangir kaldı. Ayrıca, o, şehzadelere önceki uygulamalardan farklı olarak devredilebilir topraklar verme uygulamasını ortadan

kaldırdı. Mirzaların kalıcı mülkler edinme imkânını da bu kararları ile sınırlandırmış oldu.⁴ Bu eylemleri ile mutlak otoritesini tesis etmeye çalışan Ekber Şah, Bâbürlü kurumlarını saltanat doktrini etrafında şekillendirdi.

Bâbürlü Devletinde 1585'ten itibaren şehzadelerin statüsü, mansabdâr sistemi içerisindeki rütbelerine bağlı olarak yeniden ele alındı. Bu sistem dahilinde şehzadelerin kontrol ettiği araziler (câgîr) kısa bir vadede değiştirildi (Ebü'l-Fazl el-Allâmî, 1867: Böl. 2, 231-264). Şehzadeler yalnızca mansabdâr sistemi içerisindeki rütbeleri arttıkça geniş kaynaklara erişebilmiş ve güçlü aktörler haline gelebilmişlerdi. Padişahın inisiyatifi, bu idarî yapı içerisinde en belirleyici etken olmuştu.

Bu yeni usul, şehzadelerin rolünü ve devlet içerisindeki fonksiyonlarını biçimlendirdi. Büyük haneler inşa etmek, siyasî ve askerî kabiliyetlerini geliştirerek taht için hazır bir konuma gelmek, onların talihleri için hayati önem taşıyordu. Şehzadelerin güçlü müttefikler oluşturarak taht yolunda etkili bir konuma erişmeleri için ciddi bir çaba göstermeleri gerekiyordu. Böylece, siyasî ve idarî kapasitelerini ispatlamış liderler olarak iktidara talip oluyorlardı. Ayrıca, devlet idaresinde farklı güç unsurlarının şehzadeler etrafında sisteme sadakat gösterdikleri bir siyasî mekanizmanın devamlılığı sağlandı. Bu yeni ilkeye bağlı olarak şekillenen siyaset anlayışı, Bahadır Şah'ın hükümdarlığına kadar Bâbürlü iktidar mücadelelerinin iklimini belirledi. Taht değişimleri sırasında Hindular, dinî zümreler ve askerî bürokrasi gibi farklı grupların devletin idaresine odaklandığı bir siyasî iklim ortaya çıktı. Bu da şehzadelerin devlet içerisindeki fonksiyonlarının önemini gösteriyordu. Şehzadeler diğer soylular gibi yüksek rütbeli mansabdârlar olarak birçok farklı vilayette görev aldılar. Bu usul, yalnızca devletin toprak bütünlüğünü sağlamadı, aynı zamanda yeni hükümdarın askerî, siyasî ve idarî bakımdan en yetkin kişi olmasını mümkün kıldı. Ayrıca etkili ittifak ağlarına sahip şehzadenin tahtın yeni sahibi olması muhtemel oldu. Ancak bu sistem, veraset anlaşmazlıklarının daha çetin ve şiddetli yaşanmasına da zemin hazırladı. Mirza mücadelelerine aşına olan bir siyasî kültürün varlığı, Ekber Şah'ın şehzadelerin rolüne verdiği önemin zeminini oluşturdu (Eaton, 2019: 267-270; Faruqui 2012: 7-35, 140-143).

Ekber Şah'ın şehzadeleri mansabdâr olarak tanımlaması, devleti kolektif yönetim anlayışından da uzaklaştırdı. Şehzadelere diğer mirzalar gibi devredilebilir câgîrler verilerek yeni veraset sistemi oluşturuldu. Böylece, Ekber Şah saltanat üyelerini belirli sınırlar dahilinde boyunduruk altına aldı. Bâbürlü saltanat üyelerinin ekonomik ve siyasî olanakları sınırlandırılırken şehzadeler, hükümdarın inisiyatifi doğrultusunda güçlerini artırdılar. Valilik yaparak idarî ve askerî görevleri yerine getiren ve önemli seferleri yöneten şehzadeler, şahsi yetenekleri ile yeni rütbelerini muhafaza etmeye çabaladılar. Buna göre, Bâbürlüler ayrı siyasî bölgelerin konfederasyonu olmaktan çıkıp, tek bir bütün haline gelen ayrılmaz bir devlet şekli aldı. Cihangir ve Şah Cihan devrinde bu ilke tatbik edildi. Cihangir, saltanat üyelerine sert bir tutum göstererek amcası Mirza Muhammed Hâkim'in oğullarını ve torunlarını hapsedirdi (Faruqui, 2012: 30-38; Pelsaert, 1957: 74; Streusand, 2013: 245; Eaton, 2019: 317). Saltanat üyelerine yönelik baskılayıcı tutum, Şah Cihan döneminde de sürdürüldü. Şah Cihan'ın kardeşi Şehriyâr başta olmak üzere önde gelen bazı mirzalar aynı kaderi paylaştı (Sâlih Kenbû, 1967: 181-182).

Unvan verme ve rütbelendirme şehzadeler arasındaki veliahtlık durumunun en belirgin göstergesi idi. Şehzadelerin aldıkları unvanlar varisliklerini daha belirgin hale getiriyordu. Örneğin, Cihangir oğlu Hürrem'e "Şah Cihan" unvanı verdi. Daha evvel hiçbir Bâbürlü hükümdarı, bir şehzadeye böyle bir unvan vermemişti. Onun rütbesi yükseltildikten sonra mansabının sayısı da 30.000'e çıkarıldı. Aynı şekilde Şah Cihan'ın taht için varisi durumunda olan büyük oğlu Dârâ Şükûh'a verdiği mansab, kardeşleri ile

⁴ Mansabdârî sistem, Ekber Şah tarafından 1573 senesinde hayata geçirildi. Bu teşkilatlanma modeli ile devlet adamları statülerine ve gelirlerine göre sayısal bir hiyerarşi içerisinde konumlandırıldı. Aynı zamanda bir askerî örgütlenme biçimi olan mansabdârî sistemi, Ekber Şah'ın idarî ve askerî ıslahatlarının da temelini teşkil ediyordu. Devletin farklı etnisitelere ve mezheplere mensup seçkin unsurlarının mevkilerine göre sınıflandırıldığı bir organizasyon yapısı meydana getirdi. Mansabdârlar icra ettikleri görevlere karşılık olarak arazi gelirine sahipti. Ondalık bir hiyerarşiye dayanan bu sistem içerisinde mansabdârların belli sayıda süvariye bulundurması gerekiyordu. Mansabdârların bulundurmaları yükümlü oldukları bu kuvvetlerin, gerekli görüldüğü durumda orduya katılması bekleniyordu (Fisher, 2020: 156-157; Streusand, 2013: 259-262).

mukayese edilemeyecek bir seviyede idi. Ayrıca 1655 senesinde ona “Şah Bülend İkbâl” unvanı verilerek tahtın yanında oturması istendi. Bu tür taltif ve simgesel payeler, hangi şehzadenin veliaht olarak görüldüğünün de en belirgin işaretleriydi (Lâhûrî, I, 1867: 6-7; İnyet Han, 1990: 505-506).

Ardıllık hususundaki bu yeni usul, Ekber Şah tarafından kavramsallaştırılırken, Cihangir ve Şah Cihan’ın tahta geçiş sürecinde tatbik edildi. Şehzadelerin siyasî ve askerî becerilerini geliştireceği bir ortam mevcuttu. Yürüttükleri idarî görevler ile tecrübe kazanarak maiyetlerini ve kapı halklarını oluşturdular. Ayrıca, farklı güç unsurları ile kurdukları münasebetler vasıtasıyla bir ittifak zemini de meydana getirdiler. Bu durum farklı zümrelerin ve toplulukların, devletin bütünlüğünü muhafaza edecek bir etkiyle şehzadelerin destekçileri olarak kalmasını sağladı. Taht mücadelesinden galip çıkan şehzadenin yanında yer alan ittifak unsurları, kendi statülerini koruyarak önemli mevkileri de işgal edebiliyorlardı. Bunun yanı sıra saf dışı kalan şehzadelerin taraftarlarına düşmanlık ile muamele edilmedi. Bu gruplardan da istifade edilmeye çalışıldı. Devletin devamlılığı hususunda bir tutum sergilenirken veraset mücadeleleri siyasî atmosferi canlandırıcı bir etki de yaptı (Eaton, 2019, 310-320; Faruqui, 2012: 235-240).

Bâbürlü sisteminin hayati aktörleri olan şehzadeler son derece rekabetçi ve açık uçlu bir hanedanlık geleneği içerisinde yetiştiler. Şehzadeleri saraydan uzaklaştırma kararı, kardeşler arasındaki rekabet baskısını hafifletme düşüncesinden ziyade, bu rekabeti taht değişimleri ile sınırlandırma fikrini temel alıyordu. Şehzadeler de yeni görevlere karşı genellikle istekli oldular ve bu kararların talihleri için yeni fırsatlar doğurmasını umdular. Şehzadeler, ittifaklar oluşturma kapasitesi ve becerileri ile iktidar yarışında ön plana çıkmaya çabaladılar (Kenbû, 1967:166; İnyet Han, 1990: 394-402).

Bâbürlülerde şehzade isyanları sıklıkla rastlanan bir durumdu. Ekber Şah ve halefleri veliaht olarak bir şehzadeyi işaret etseler de bu arzularını gerçekleştiremediler. Zira şehzadelerin gücü ve maiyetleri siyasî hizipleşmeleri olağan kılıyordu. Cihangir, Şah Cihan ve Evrengzîb gibi Bâbürlü hükümdarları, bir şehzade isyanı ile karşılaşmaktan korkarak oğullarını kontrol etmeye çalıştılar. Ancak bu hükümdarların hiçbiri, oğullarının isyanlarını engellemeyi başaramadı. Cihangir ve Şah Cihan dönemlerinde veraset mücadelelerinde bu yeni usul rol oynadı. Cihangir, Şah Cihan ve Evrengzîb babalarına karşı bu tür isyan faaliyetleri içerisine girdi ve taht için mücadele ettiler. Bu isyanlar sırasında söz konusu şehzadeler önemli deneyimler ve destekçiler kazandı. Tahta oturduklarında ise tüm siyasî sistemin dinamiklerine hâkim liderler olarak devlet aygıtını daha güçlü bir şekilde idare etmeye başladılar. Bu husus, Bâbürlü veraset usulünün başarılı tarafı idi (Hussain, 2014: 266).

Elbette veraset sistemi kaynaklı siyasî krizlerin hizipleşmelere ve toplumsal kargaşaya sebebiyet veren bir doğası da vardı. Şehzade Murad’ın Nizamşâhî Sultanlığı’na yönelik harekâtı (1595) sırasında yaşanan çekişmeler, şehzade rekabetinin boyutunu göstermektedir. Adilşâhîler Sultanlığı kaynaklarında da bu durum açıkça belirtilir. Şehzade Selim ile Şehzade Murad arasındaki çekişme bu seferin başarı ile neticelenmesinin önüne geçti. Taht mücadelesi bakımından bu tür askerî harekâtlarda kazanılan başarılar büyük bir prestij anlamına geliyordu. Sarayda bulunan Şehzade Selim, kardeşinin Dekken seferinde muvaffak olmasını arzu etmiyordu. Han-ı Hanan Abdurrahim gibi Şehzade Selim taraftarı devlet adamları, Ahmednagar kuşatmasının kaldırılması yönünde faaliyet yürüttü. Bu ortam içerisinde Şehzade Murad kuşatmayı devam ettiremedi ve başarısız oldu. Dahası, Adilşâhî kaynaklarının verdiği bilgilere göre, Şehzade Murad’ın Han-ı Hanan tarafından zehirlendiği de iddia edilmektedir. Bu bilgiler şehzadeler arasındaki rekabetin Bâbürlü siyasî hayatına yansımalarını ortaya koymaktadır (Astarâbâdî, 230b-231a: 1640; Şîrâzî, 218a, 218b, 219a: 1611).

Bâbürlü veraset krizleri, çok sayıda Avrupalı gezgin ve yazar tarafından da ayrıntılı biçimde tasvir edildi. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi başta olmak üzere Hint alt kıtasında faaliyet yürüten Avrupalı şirketler, Hindistan’daki siyasî geçiş dönemlerinden endişe ediyorlardı. Bâbürlülerde yaşanan veraset krizleri özellikle devletin parçalanmasından endişe eden İngilizlerin yakından takip ettiği süreçlerdi. Bâbürlülerin parçalanması, Avrupalı şirketlerin Hindistan’daki yatırımlarının kaybı anlamına geleceğinden dolayı siyasî istikrar onlar için hayati idi. Bu endişeyi taşıyan Hindistan’daki Avrupalı gözlemciler, tanıklık ettikleri taht kavgaları sırasında yaşanan hadiseleri, bir anarşi ortamı teması ile resmettiler. XVI. yüzyılın sonlarından XVIII. yüzyılın ortalarına kadar Bâbürlü Devletinin Avrupa’daki imajının şekillenmesinde veraset meselesi ve yaşanan hanedan krizleri belirleyici oldu. Özellikle, Şah Cihan’ın iktidarının sonlarında

yaşanan veraset savaşı (1657-1658), Hindistan'daki Avrupalı gezginler tarafından yakından takip edilip, politik yönleriyle değerlendirildi (Flores, 2005: 2-18; Manucci, 1708: 248-250). Evrengzib zamanında Hindistan'da bulunan Fransız hekim ve gezgin François Bernier notlarında, şehzadelerin elinde bulundurduğu gücün ve yaşanan taht kavgalarının istikrarsızlığa neden olduğu söyler. Bu yargı, sömürge dönemi tarihçileri tarafından da devam ettirildi. Açık uçlu veraset sisteminin hizipçiliği, belirsizliği, kaosu ve kaynak israfını teşvik ettiği ileri sürüldü (Bernier, 1983: 14-26).

Ancak yine de şehzadelik müessesesi, Bâbürlülerin siyasî yaşamını canlandırıcı bir etki yaptı. Bâbürlü soylu sınıfının bileşeninin ve gücünün tazelandığı bir devrim oluştu. Aynı zamanda bu mücadelelerin, farklı unsurları, devletin bütünlüğü noktasında şehzadeler etrafında saf tutmaya yönlendirici bir fonksiyonu vardı. Siyasî ve iktisadî düzenin eyalet idaresi özelinde sürdürülmesi ve geliştirilmesinde şehzadeler önemli bir işlev gördüler (Ebü'l-Fazl el-Allâmî, I, 1873: 230-263).

3. Şehzadelerin Maiyetleri

Bâbürlülerin Hint alt kıtasındaki başarısının temelinde, çeşitli ittifaklar ve çıkarlar oluşturarak bu münasebetleri yönetme becerisi yatmaktadır. Bu süreç, iktidarından pay alma motivasyonu etrafında şekillendi. Bâbürlü şehzadeleri bu ilişkileri ve ittifakları oluşturmada kilit bir rol üstlendiler. Padişah ve saray geniş kapsamlı bir organizasyonu kontrol etse de şehzadeler devlet sisteminin genişleme sürecinde önemli rol oynadılar. Şehzadeler etnik ve sınıfsal gurupları himaye eden soylular olarak da siyasî sisteme katkı verdiler. Yeni gurupları Bâbürlü idaresine dahil etme kapasitesi, Bâbürlü otoritesinin siyasî ve coğrafi olarak genişlemesine yardımcı oldu. Şehzadeler, ittifaklar ve sadık destekçiler oluşturarak siyasî kimliklerini şekillendirdiler. Ekber Şah'ın veraset usulündeki ıslahatı ile şehzadelerin rakipsiz kalacağı varsayılmadığı için, tüm şehzadeler ikballeri için büyük bir enerji harcamak durumundaydılar. Aynı şekilde devlet içerisindeki unsurlar için siyasî tarafsızlık hiçbir zaman bir seçenek olmadı (Faruqi, 2012: 134-137). Veraset mücadelesi sırasında, şehzadeler için hanesinin sadakati dışında daha geniş ve güvenilir müttefikler oluşturma zorunluluğu mevcuttu. Şehzadeler kendi mevkilerini güçlendirmeye gayret ederken aynı şekilde hanedanlığın meşruiyetine ve otoritesine de hizmet ettiler (Lâhûrî, 1867: 270-272).

Bâbürlü şehzadelik müessesesi, geniş bir yelpazedeki siyasî ve etnik gurupların, Bâbürlü sistemi içine eklemlenmesine yardımcı olan bir zemin oluşturdu. Şehzadeler, Bâbürlü Devleti açısından yerel düzeyde siyasî, askerî ve ekonomik kontrolün hızlandırılmasında merkezi bir rol oynadılar. Onların ve maiyetlerinin varlığı, saraydan çok uzak olan bölgelerde, Bâbürlü Devletin otoritesinin güçlü bir sembolü idi. Ayrıca, şehzadeler sıklıkla mali ve siyasî ihtiyaçlara yönelik olarak idarî mekanizmaları güçlü bir şekilde uygulamaya çalıştılar. Şehzadeler genellikle iki hususta mevkilerini güçlendirmeye çalışarak tahta çıkma hedeflerini gerçekleştirmeyi arzuladılar. İlk olarak, güçlü ve etkili bir şehzade maiyetinin inşası gerekiyordu. Bunu yaptıktan sonra ise geniş siyasî, dinî, iktisadî ve etnik destek ve himaye ağlarının oluşturulması hayati bir önem taşıyordu. Şehzadelerin maiyetleri, yürüttükleri seferler ve idarî görevler sırasında onlara eşlik etti. Bir şehzadenin otoritesini savunma çabalarının ön saflarında kaçınılmaz olarak maiyetindekiler yer aldı (Hussain, 2014: 263-265; Ebü'l-Fazl, II, 1867: 155).

Şehzadelerin yetişkin statüsüne erişmeleri, onlara mevkileri nispetince, devletin en geniş iktisadî olanaklarına ulaşmalarının da yolunu açtı. Dahası, önemli mali kaynaklara erişen şehzadelerin kardeşleri ile olan rekabetleri de farklı bir seviyeye çıktı. Şehzadelerin oluşturacakları maiyetler ve erişecekleri mali kaynaklar, Bâbürlü tahtı için yapılan yarışta geride kalmamak için hayati idi. Bu maiyetler ve ağlar, Bâbürlü siyasî hayatında çok önemli bir rol oynadı. Maiyetin merkezinde şehzade ve yakın çevresi vardı. Tüm bu münasebetler, şehzadenin şahsına yakınlık ve erişim ile merkezi çekirdekten dışarıya doğru genişliyor ve maiyet hiyerarşisi içinde şehzadenin ikbalini inşa ediyordu. Şehzadeler maiyetlerindeki kişileri genellikle şahsen seçti. Doğal olarak beklenti, onların servetlerinin şehzadenin geleceğine bağlı olarak artacağı veya azalacağı yönündeydi. Söz konusu rekabet ortamı içerisinde Bâbürlü şehzadeleri, bu gurupları babalarına veya kardeşlerine karşı sadakat yarışında yanlarında tutmaya çabaladı. Şehzade maiyetinin daha alt gurupları arasında askerler, silah imalatçıları, at yetiştiricileri, sanat erbabı, zanaat

sahipleri, katipler, maliyeciler ve tüccarlar yer aldı. Bu gruplar, şehzade maiyetinin daha geniş bağlamı içinde önemli görevler icra ettiler. Genel itibarıyla, bu maiyetlerin varoluş nedeni, şehzadelerin siyasî çıkarlarını korumak ve başarılı bir yönetim olasılığını arttırmak etrafında şekillendi. Bâbürlü sisteminin parçası olan gruplardan Afganlar, Maratalar, Bundelalar ve Racpûtlar şehzadelerin ilişki içerisinde oldukları topluluklardı. Şehzadelerin bu gruplar ile siyasî evlilikler meydana getirmesi de mevcut ilişkileri farklı bir düzeye taşıdı. Ayrıca, ulemâ, sûfiler ve Jain tüccarları gibi iktisadi hüviyeti olan topluluklar ile yakın zamanda göç etmiş İranlı entelektüellerden oluşan alt gruplar, şehzade maiyetlerindeki hizmetleri yoluyla, siyasî kültürün aktörleri olmayı sürdürdüler. Bu tür şehzade rekabeti, yeni grupları siyasî sistemin içerisine çekerek devlet otoritesinin kuvvetlenmesine katkı sağladı. Böylece, dâhili siyasî münasebetler ve mücadeleler daha geniş bir yelpazede varlığını sürdürdü (Hussain, 2014: 264-266; Ebü'l-Fazl el-Allâmî, II, 1867: 153-157; Hafi Han, 1874: 603-605).

Bâbürlü şehzadelerinin maiyetleri içerisinde kadınlar da ayrı bir yer tutuyordu. Onlar yalnızca gücün veya siyasî ittifakların bileşeni değil, aynı zamanda önemli bir istihbarat kaynağıydılar. Begümler devlet içerisindeki bağlantılarını ve bilgi kaynaklarını etkili bir biçimde kullanabiliyorlardı. Onların raporları şehzadelerin haremelerinde değerlendiriliyordu. Ayrıca şehzade hanımları ve kardeşleri diplomatik manevralarda aracı olarak rol üstelenebiliyorlardı. Bu sebeple, Bâbürlü hükümdarları kızlarını özenle evlendirmektiydi (Bayly, 1993: 16; Lâhûrî, I, 1867: 11-12).

Bâbürlü şehzadelik kurumunun hususiyetlerinden bir diğeri, şehzadelerin kabiliyetlerini geliştirmesine fırsat vererek onları taht için hazır hale getiren doğası idi. Aynı zamanda bu siyasî kültür, şehzadelere nasıl hükmedeceklerine ilişkin bir vizyon sundu. Şehzadeler, nüfuz kazanmak ve kendi siyasî ve askerî güçlerini inşa etmek için çabaladılar. Rekabetçi ve açık uçlu bir veraset sisteminin doğası gereği şehzadeler özenle yetiştirildiler. Her şehzadenin potansiyel bir hükümdar olduğu düşünülürken gelecekte, şahsi maharetlerine ve destekçilerinin gücüne bağlı idi. Şehzadelerin ittifaklar kurma ve yükselen grupları hanedana bağlama becerisi, bu sitem içerisinde önemli bir yer tutuyordu. Şehzadeler, hanedan ile toplum arasında menteşe görevi görmeyi başarabildikleri ölçüde, siyasî yaşamlarını başarı ile sürdürebilmekteydiler. Erken yaşlardan itibaren sert ve acımasız bir ortamın içerisinde siyasetlerini tasarladılar. Bâbürlü tarihi açısından şehzadelik müessesinin gücünü ve etkisini gösteren en önemli hadise Evrengzîb'in tahta geçişi sırasında yaşanan veraset mücadelesi idi. Kapsamı ve şiddeti bakımından Bâbürlü tarihinde özel bir yeri olan bu mücadele, şehzadelerin maiyetleri ve kontrol ettikleri kuvvetler bakımından mansabdâr sistemi ile elde ettikleri gücü ortaya koyan bir hadiseydi. Özellikle Evrengzîb'in şehzadelikte Dekken'i bir hükümdar gibi idare etmesi ve 1657'de başlayan taht mücadelesi sırasında emrindeki askerî birlikleri ve iktisadî olanakları oluşturduğu ilişki ağları ile etkili bir biçimde kullanması, onu Bâbürlü tahtının yeni sahibi yaptı. Evrengzîb'in kardeşlerine karşı kurduğu kesin üstünlük ona mutlak bir otorite ve saltanatı boyunca siyasî rekabet bakımından daha konforlu bir alan sağladı (Faruqui, 2012: 8-38, 141-143; Eaton, 2019: 318; Demir, 2022: 1446-1476).

4. Şehzadelik Kurumunun Zayıflaması

Şehzade kurumunun zayıflaması, Evrengzîb döneminde şehzade isyanlarının önceki dönemlere nazaran daha az yaşanmasını açıklar. Ancak bu durum, XVII. asırda Bâbürlü siyasî yaşamına hayati bir etki yapan şehzadelik müessesinin, farklı unsurları siyasî sisteme bağlayan yapısının bozulduğuna da işaret etmektedir. Şehzadelik kurumunun zayıflamasıyla birlikte Bâbürlülerin üzerinde hâkimiyet kurmaya çalıştığı çeşitli gruplarla ilişkilerinde sorunlar yaşanmaya başladı. Evrengzîb'in saltanatının sonlarında, şehzadelerin görev yaptığı bölgelerde uzun süre faaliyet göstermelerine rağmen, maiyetlerinin üst kademelerinde görev yapan Berad, Telegus, Tamil ve Marata gibi yerel unsurlardan kimselerin neredeyse hiç olmadığı görülmektedir. Bu husus, Bâbürlü şehzadelerinin güçlü politik ve askerî ilişkiler tesis etme becerilerinin ve olanaklarının zayıfladığını ortaya koymaktadır.

Evrengzîb döneminde Bâbürlü Devleti en geniş topraklara erişti. Şehzadelerin rolü ve önemi ise aynı ölçüde artmadı, aksine azaldı. Ancak yine de Evrengzîb'in halefleri Afganlar, Maratalar, Bundelalar, Catlar, Siddiler ve Racpûtlar ile olan uzlaşmayı daha düşük bir seviyede de olsa sürdürmeye devam ettiler. Zira bu ittifaklar, Hinduların yoğunlukta olduğu bir coğrafyaya hükmedebilmek bakımından hayati bir öneme sahipti. Askerî desteğin ve mansabdâr sistemine bağlı olarak şehzadelerin eski gücünün ve

mevkiinin azalması, şehzadelerin siyasî ağlar kurması ve sürdürmesini zorlaştırdı. Bâbürlülerin Dekken fethi ile birlikte hızlı genişlemesine bağlı olarak ortaya çıkan câgîrdar krizi, siyasî ve ekonomik yapıyı istikrarsız bir hale getirtti. Bu zorluklara bağlı olarak, şehzadelik kurumu zayıflarken, yerel elitin ve soyluların yükümlülüklerini sağlıklı bir şekilde yerine getirmesi mümkün olmadı. Özellikle, 1680'lerden sonra şehzadeler, mansab rütbelerinin karşılığı olan geliri toplamakta zorlanmaya başladılar. Mali krizin etkileri, Şehzade Kâm Bahş 'ın (1667-1709), 1700 yılında emrindeki üç bin süvarinin maaşlarını ödemek için babasından nakit yardım talebinde bulunmasından anlaşılabilir. Bunun gibi bir dizi başka örnek, Evrengzîb'in iktidarının sonunda, şehzadelerin iktisadi olanaklarının zayıfladığını gösterir (Faruqi, 2012: 280-290; Hafi Han, II, 1874: 549-550).

Bahadır Şah'ın saltanatı ile Bâbürlü şehzadelik kurumu eski gücünü tamamen yitirdi. Bahadır Şah, 1707'de tahta çıktığında oğullarının dördü de yetişkindi ve hepsi bir sonraki kaçınılmaz veraset mücadelesinde avantajlı olmak için sarayda kalmak istedi. Bu nedenle eyaletlerde vali olarak hizmet etmeyi reddettiler. Babürlü tarihinde ilk kez tüm şehzadeler, babalarının hükümdarlığı süresince sarayda kaldı. Ancak bu durum, şehzadelerin geniş ittifaklar kurma ve eyaletlerin gelir akışlarından yararlanma gibi hususlarda idari deneyim kazanma becerilerini köreltti. Şehzadelerin sarayda kalmaları daha küçük maiyetlere sahip olmaları anlamına da geliyordu. Nitekim, Bahadır Şah'ın en büyük oğlu ve nihai halefi Cihandar Şah'ın önceki şehzadelerin sahip olduğu on binlerce süvariye karşılık kendisine bağlı yalnızca üç yüz süvarisi vardı (Eaton, 2019: 378; Hafi Han, II, 1874: 673-678).

Şehzadelerin himayesinde hane halkı, artık kendi kendine yeten ve dinamik Bâbürlü güç ve otoritesinin bir simgesi olmaktan çıktı. Şehzadelik kurumu ülke çapında devlet sistemine dahil olmanın yollarını arayan bireyler ve gruplar için güçlü bir çekim noktası olmaktan uzaktı. Bahadır Şah'ın ölümünün arifesinde Bâbürlü mirzalarının sahip olduğu siyasî ve askerî güç, XVII. yüzyıl ile mukayese edilmeyecek bir seviyeye geriledi. Öyle ki, güçleri kısıtlanan şehzadelerin, taht için dönemin en güçlü asilzadelerinden olan Zülfikar Han'a başvurmaktan başka seçeneği kalmadı. XVII. asrın Bâbürlü hükümdarları güçlü hanelerin, geniş destekçi ağlarının ve ülke çapında sivil ve askeri elitin çok yönlü desteğiyle tahta çıkmışlardı. Ancak Evrengzîb'in oğulları ve torunları yavaş yavaş bu güçlerden uzaklaştı. Onların saltanatı sırasında, Bâbürlü şehzadelik kurumu zayıflayarak fonksiyonlarını kaybetti. Şehzadelik kurumunun kademeli olarak çöküşü ve bunun Bâbürlü Devleti üzerindeki etkisi, belirgin bir şekilde ortaya çıktı. Cihandar Şah (1712-1713) ve Ferruhsiyer (1713-1719) gibi zayıf hükümdarların tahta geçmesi bu sistemin ortadan kalmasına bağlandı. Ferruhsiyer şehzadelik yıllarında seleflerine nazaran daha küçük maiyete sahip olurken siyasî ve askerî bakımdan kayda değer bir destek ağı oluşturamadı. Bu bakımdan Ferruhsiyer'in taht için gerekli donanım ve tecrübeye erişmesi mümkün olmadı. Şehzadelik kurumunun sağladığı dinamizm ortadan kalkarken, idarî alandaki zafiyetler daha da belığın bir hale geldi (Faruqi, 2012: 312-323; Hafi Han, II, 1874: 761-810). Böylece, Bâbürlü Devletinde şehzadeler ayırt edici rolünü yitirmiş oldu. Ekber Şah'ın mansabdâr sistemi ile uygulamaya koyduğu açık uçlu veraset anlayışı, Bâbürlülerin Hint alt kıtasındaki en kudretli devrinde siyasî bir mekanizma olarak hanedan siyasetini şekillendirdi ve şehzadeler etrafında bir sadakat anlayışını ortaya çıkardı.

5. Sonuç

Bâbürlüler, Timurluların Hint alt kıtasındaki torunları olarak yeni bir devlet inşa ederken geleneksel ortak hâkimiyet teorisini sürdürdüler. Ancak Bâbürlü egemenliği Hindistan'da genişledikçe daha sistemli bir idari ve merkezi yapı teşkil etmek ihtiyacı doğdu. Ekber Şah, Bâbürlüler için istikrarlı bir teşkilat yapısı inşa eden hükümdardı. İdarî sahadaki ıslahatları ile Bâbürlülerin erken döneminde yaşadığı kırılğan yapısını gidermekle kalmayıp, veraset sistemini de düzenledi. Ekber Şah'ın yenilikleri sonucunda veraset usulü daha kestirilebilir bir yapıya kavuştu. 1574 senesinde mansabdâr sisteminin hayata geçirilmesiyle askerî ve sivil bürokrasinin statüleri hiyerarşik bir düzene oturtuldu. Bu hiyerarşinin merkezinde şehzadeler yer aldı ve statüleri hükümdarın inisiyatifine bağlı olarak geri kalan asillerin üzerinde tutuldu. Mansabdâr sistemi içerisinde bir hiyerarşinin parçası olan şehzadeler, atamalar ve birkaç yılda bir yeniden düzenlenen câgîrlar aracılığıyla statülerini korudular. Ayrıca yeni idari sistemin sağlıklı bir şekilde yerleşmesine yardımcı oldular. Şehzadelerin idari görevleri sırasında tesis ettikleri ilişkiler, vergi

toplannmasından asayişin sağlanmasına kadar birçok bakımdan, Bâbürlü otoritesine hizmet eden bir boyut kazandı.

1585 sonrası sistemleştirilen bu açık uçlu ardıllık usulü Hindular, Racpûtlar ve Maratalar gibi gayri müslim unsurların dahil olduğu güç mücadelelerini ortaya çıkardı. Bu fonksiyonları ile Bâbürlü tarihi açısından önemli rol oynayan şehzadeler, güçlü maiyetler ve ittifaklar oluşturarak önemli aktörler haline geldi. Bâbürlü şehzadeleri bu sistem içerisinde başarılı bir saltanat olasılığını artıracak meziyetlere sahip oldular. Aynı zamanda şehzadelik kurumu siyasî ittifaklar etrafında şekillenen güç mücadelelerini doğurdu. Bâbürlü veraset sisteminin sert ve dinamik doğasının en önemli göstergesi, Evrengzîb'in Bâbürlü tahtına oturması idi. Evrengzîb'in şehzadelikte üstelendiği görevler ile kazandığı deneyim ve farklı siyasî grupların dahil olduğu taht mücadelesi, Bâbürlü şehzadelik müessesesinin gücünü ve boyutunu ortaya koyuyordu.

Şehzade rekabetini teşvik eden veraset sistemi, iç çekişmelere ve isyanlara da sebebiyet verdi. Hindistan'da bulunan Avrupalı gezginlerin de dikkat çektiği bu durumun, askerî ve iktisadî süreçler üzerinde yıkıcı etkileri oldu. Düzenlenen bazı seferler, şehzadeler arasındaki rekabet kaynaklı hizipleşmeler nedeniyle başarısız oldu ve birçok unsurun katıldığı taht mücadeleleri toplumsal refahı zedeledi. Veraset sisteminin sosyal hayat üzerindeki bu olumsuz tesirlerinin yanı sıra Bâbürlü siyasî yaşamını canlandırıcı bir yönü de vardı.

XVII. yüzyıl boyunca Bâbürlü veraset mücadeleleri, rekabetçi bir siyasî dinamizm meydana getirdi. Bâbürlü şehzadeleri siyasî, dinî, entelektüel ve iktisadî münasebetler tesis edip, bu ilişkilerini saltanatları sırasında faydalı bir biçimde kullandı. Şehzadelerin merkeze uzak vilayetlerin yerel unsurlarını, Bâbürlü sistemi içerisinde tutması, Bâbürlü Devletinin Kuzey Hindistan merkezli hâkimiyetinin genişlemesine yardımcı oldu. Şehzadeler yürüttükleri görevler kapsamında tesis ettikleri ilişkiler vasıtasıyla siyasî ittifaklar meydana getirdiler. Taht değişimleri sırasında ortaya çıkan rekabet ve şekillenen ittifaklar, siyasî kültürün canlılığını korudu. XVIII. yüzyılın başına kadar süren ve idari düzenin hayati bir parçası haline gelen şehzadelik müessesesi, Hint alt kıtasının tarihinde Bâbürlülere özgü bir örnek ortaya çıkardı.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.

The authors have no conflict of interest to declare.

Yazarların Katkıları/Authors Contributions

Çalışmanın Tasarlanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Conceiving the Study: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Toplanması: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Data Collection: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Veri Analizi: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Data Analysis: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Makalenin Yazımı: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Writing Up: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: Yazar-1 (%50), Yazar-2 (%50)

Submission and Revision: Author-1 (%50), Author-2 (%50)

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).

Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

Abdülhamid Lâhûrî, (1867), *Pâdişâhnâme*, I, M. Kabiruddin Ahmad and M. Abdur Rahim (ed.), Kalküta: College Press.

Aka, İ. (2000). *Timur ve Devleti*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bayly, C. A. (1993), Knowing the Country, Empire and Information in India, *Modern Asian Studies*, 27/1, s.3-43.

- Dale, S. (2004), *The Garden of the Eight Paradises: Bâbur and the Culture of Empire in Central Asia, Afghanistan and India (1483-1530)*. X., Leiden: Brill.
- Demir, H. (2022), Evrengzîb'in (Âlemgîr I) Dekken Siyaseti, *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7, s.1446-1476.
- Eaton, R. M. (2019), *India in the Persianate Age: 1000-1765*, Londra: Allen Lane.
- Ebü'l-Fazl el-Allâmî, (1867), *Ekbername*, II, Mevlevî Abdürrahim (ed.), Kalküta: The Baptist Mission Press.
- Ebü'l-Fazl el-Allâmî, (1873), *Âyîn-i Ekberî*, I, H. Blochmann (çev.), Kalküta: Baptist Mission Press.
- Ebü'l-Fazl el-Allâmî, (1877), *Âîm-i Ekberî*, II, H. Blochmann (ed.), Kalküta: The Asiatic Society of Bengal.
- Faruqui, M. D. (2012), *The Princes of the Mughal Empire, 1504–1719*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Fisher, M. H. (2020), *Bâbürlüler: Hindistan'da Bir Türk İmparatorluğu*, M. Fatih Çalışır (çev.), İstanbul: Kronik.
- Flores, J. (2005), "I will do as my father did": On Portuguese and Other European Views of Mughal Succession Crises, *E-Journal of Portuguese History*, III/2, s.1-23.
- Francisco P. (1957), *A Contemporary Dutch Chronicle Of Mughal India*, ed. and trans. B. Narain and S. R. Sharma, Kalküta: Susil Gupta.
- Francisco, P. (1957), *A Contemporary Dutch Chronicle Of Mughal India*, ed. and trans. B. Narain and S. R. Sharma, Kalküta: Susil Gupta.
- Füzûnî Astarâbâdî, (1640), *Fütûhât-ı Adilşahi*. British Mus, Add 27251.
- Hâfî Han, (1874), *Muntehabü'l-lübâb*, Mevlevî Kebîrüddin Ahmed ve Gulâm Kâdir (ed.), Kalküta: The Urdu Guide Press,
- Hândmîr, (1940), *Kânûn-i Hümayûnî*, M. Hidayat Hosain (nşr.), Kalküta: Baptist Mission Press.
- Hussain, F. (2014), Mughal Princes and State Formation, *International Journal of Innovative Research & Development*, 3/II, s.263-266.
- İnalçık, H. (1959), Osmanlılar'da Saltanat Veraseti Usûlü ve Türk Hakimiyet Telâkkisiyle İlgilisi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, XIV/1, s.69-94
- İnayet Han, (1990), *The Shah Jahan Nama of Inayat Khan: an Abridged History of the Mughal Emperor Shah Jahan*, W. Begley and Z. Desai (ed.), Delhi: Oxford University Press.
- Kafesoğlu, İ. (2007), *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Küçükaşçı, M. S. (2010), Şehzade, *DİA*, XXXVIII, İstanbul: TDV Yayınları, s.478-480.
- Muhammed Sâlih Kenbû, (1967), *Amel-i Sâlih*, I, Gulam Yezdani (ed.), Lahor: Şefik Pres.
- Niccolao Manucci, (1708), *Histoire Générale de l'Empire du Mogol*, P. Francois Catrou (nşr.), Paris.
- Nizâmeddin Ahmed Herevî, (1936), *Tabakât-ı Ekberî*, Brajendranath De, v.dğr. (çev.), Kalküta: The Royal Asiatic Society.
- Refüeddîn İbrâhîm b. Nûriddîn Tevfik Şîrâzî, *Tezkiretü'l Müllük*, MS British Museum Add. 23883.
- Streusand, D. E. (2013), *Ateşli Silahlar Çağında İslâm İmparatorlukları: Osmanlılar, Safeviler ve Bâbürlüler*, Bahar Fırat (çev.), İstanbul: Ufuk Yayınları.
- Yüksel, M. Ş. (2021), *Timurlularda Din-Devlet İlişkisi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Zahîrüddîn Muhammed Bâbü, (1987), *Vekâyî; Bâbü'ün Hâtıratı*, II, R.R. Arat (nşr.), Ankara: T.T.K. Basımevi.